

Sanna Karhu

Ihmisyysden rajat – Butler ja inhimillisen tunnustaminen

Yhdysvaltalainen filosofi ja *queer*-teoreetikko Judith Butler (s. 1956) tunnetaan teoksestaan *Hankala sukupuoli* (1990). Siinä hän muotoilee näkemyksensä sukupuolesta performatiivisena eli sosiaalisena rakennelmana, joka perustuu sekä ruumiillisten eleiden että erilaisten sukupuolta uusintavien normien jatkuvaan toistoon. Butler yhdistelee performatiivisuuden käsitteessään muun muassa derridalaista kielifilosofiaa ja Foucault'n näkemyksiä tuottavasta vallasta. Butler kritisoi ennen kaikkea heteroseksuaalisuuden vahvaa normittamista "luonnolliseksi" seksuaalisuudeksi ja sukupuolieroa korostavaa feminististä teoretisointia.

Sukupuolen ja heteroseksuaalisuuden oletetun luonnollisuuden arvostelu yhdistyy Butlerin tuotannon läpi kulkevaan laajempaan teemaan inhimillisen subjektin rakentumisesta ja tätä prosessia ehdollistavista normeista. Butler on etenkin viime vuosina kirjoittanut ihmisyysden *tunnustamisen* sosiaalisista ehdoista ja siitä, millaiset yksilöt voidaan tunnustaa inhimillisiksi subjekteiksi.¹ Butlerin näkemykset sukupuolen rakentumisen normatiivisista ehdoista voidaan siis ymmärtää laajemmin sosiaalisiksi tekijöiksi, jotka määrittävät inhimillisen subjektin rakentumista.

Tarkastelen Butlerin tunnustuksen käsitteen lähtökohtia, jotka pohjautuvat herran ja rengin dialektiikkaan G. W. F. Hegelin teoksessa *Phänomenologie des Geistes* (1807). Kiinnitän erityisesti huomiota siihen, miten ja miksi Butler täydentää Hegelin käsitystä tunnustuksen dialektiikasta. Osoitan, että tunnustus ei tapahdu tyhjiössä, vaan sitä värittävät etukäteen aina tietyt normatiiviset oletukset ihmisyysdestä.

Hegel

Tunnustuksen (*Anerkennung*) teema on yksi Hegelin *Phänomenologie des Geistesin* keskeisimmistä piirteistä. Hegel kuvaa, miten tietoisuus kehittyy dialektisena prosessina kohti absoluuttista tietoisuutta ja tietämistä. Tässä prosessissa täyttä itsetietoisuutta janoava tietoisuus kulkee yrityksen ja erehdyksen logiikan avulla kohti täydellistä tietoa itsestään ja maailmasta. Itsetietoisuus ja maailma paljastuvat lopulta kuitenkin saman kolikon eri puoliksi. Butler on kiinnostunut vastavuoroisen tunnustuksen² käsitteestä nimenomaan herran ja rengin dialektiikassa, joka sijoittuu *Fenomenologian* kohtaan "Selbstbewußtsein", itsetietoisuus. Butler ei omaksu Hegelin tunnustuksen käsitettä sellaisenaan, vaan hän täydentää sitä näkemyksellään tunnustusta edeltävistä ja sitä apriorisesti määrittävistä normatiivis-sosiaalisista ehdoista.

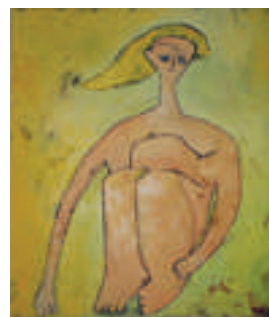
Herran ja rengin dialektiikka on oikeastaan esimerkki siitä, kuinka vastavuoroinen tunnustaminen epäonnistuu. Robert R. Williams³ korostaa, että itsetietoisuuden dialektinen suhde toiseen ilmenee ennen kaikkea negatiivisesti. Harmonisen ja molemminpuolisen tunnustamisen sijasta kahden itsetietoisuuden suhde rakentuu hierarkkiselle kamppailulle, jossa toinen joutuu kuoleman uhalla tunnustamaan voittajansa olemassaolon. Hegelin näkemyksen mukaan itsetietoisuuden saavuttaminen edellyttää toisen itsetietoisuuden antamaa tunnustusta. Itsetietoisuus on olemassa itselleen vain ja ainoastaan, jos se on samaan aikaan olemassa toiselle itsetietoisuudelle: "Itsetietoisuus on olemassa itsetietoisuudelle"⁴.

Ennen herran ja rengin kamppailua tunnustuksesta itsetietoisuus on olemassa Williamsin sanoin vain "halun luonnollisena solipsismina".⁵ Näin Williams kutsuu tietoisuutta, joka on olemassa vain itselleen tai itseään varten.⁶ Itsetietoisuuden halu, joka suuntautuu ulkoiseen maailmaan, on puutetta, jota itsetietoisuus aluksi pyrkii tyydyttämään tuhoamalla ja kuluttamalla ulkopuolisia objekteja.⁷ Tämä itseriittoinen "solipsistinen" tila paljastuu kuitenkin harhaksi, koska itsetietoisuus tarvitsee tuhottujen objektien tilalle loputtomasti uusia objekteja, jotta halun tyydyttäminen ja itsetietoisuuden varmuus omasta itsestään voisi jatkua. Ulkoisten objektien tuhoaminen ei näin näytä johtavan pysyvään ja kestävään halun tyydyttämiseen. Itsetietoisuus ei siis ole solipsistisen riippumaton ulkoisesta maailmasta. Se on päinvastoin riippuvainen halun kohteiden olemassaolosta: vain kuluttamalla ulkoisia objekteja itsetietoisuus voi säilyttää varmuutensa omasta itsestään.⁸

Riippuvuussuhteen lisäksi itsetietoisuus ymmärtää samalla myös sen, että ulkoinen todellisuus on olemassa itsenäisesti. Itsetietoisuus oivaltaa tämän "negatiivisesti". Se ymmärtää, että objektien tuhoamisen ja kuluttamisen aikaansaama tyydytys ja sen mukanaan tuoma varmuus sen omasta olemassaolosta johtuvat juuri siitä, että ulkoinen todellisuus on jotakin toista kuin mitä se itse on.

Josefina Nelimarkka, Ajatusuokki (2006), 120 x 140 cm

Josefina Nelimarkka, Tuntemukset (2006), 60 x 100 cm

niin & näin -filosofian-
opiskelijapakettia
(s. 20–28, 66–87 &
107–109) toimittivat
Risto Koskensilta, Solja
Kovero, Lotta Neli-
markka, Niina Nylund,
Paula Rauhala &
Julius Telivuo

niin & näin kiittää kir-
joittajia & toimittajia.
Kiitos myös Riitta Koik-
kalaiselle, joka auttoi
nuijimaan tilauksen
opiskelijoitten itseläh-
töisestä teemako-
konaisuudesta *n & n*
-toimituksen tajuun.

Itsetietoisuuden kuluttamien objektien täytyy siis olla olemassa itsenäisesti.⁹ Butler huomauttaa, että jatkuva ulkoisten objektien tuhoaminen epäonnistuu, koska itsetietoisuus ei kykene sulauttamaan niitä itseensä lopullisesti ja saavuttamaan siten ainoana olentona yksinoikeutta elämään.¹⁰ Itsetietoisuuden täytyy tämän vuoksi etsiä jokin uusi kohde, joka pystyy täyttämään sen halun.

Butler¹¹ katsoo, että itsetietoisuuden täytyy kyetä muuntamaan pelkkään kuluttamiseen ja tuhoamiseen johtava halu tunnustukseen tähtääväksi ja tunnustusta haluavaksi haluiksi. Itsetietoisuuden täytyy kohdata toinen – myös tunnustusta haluava – itsetietoisuus, joka voi tunnustaa sen olemassaolon aiheuttamatta kummankin kohtalokasta tuhoutumista. Hegelillä itsetietoisuus on olemassa vain toisen itsetietoisuuden tunnustamana. Itsetietoisuuden kohtaaminen toisen kanssa ei kuitenkaan perustu aluksi tasavertaisuuteen, koska itsetietoisuus otaksuu yhä olevansa riippumaton ja itsenäinen kohtaan toisesta. Itsetietoisuus ei huomaa, että olemassaolon ja itsenäisyyden tiedostamisen prosessissa se on tullut riippuvaiseksi toisesta tietoisuudesta ja tämän antamasta tunnustuksesta. Tämän vuoksi se pyrkii ensin kieltämään toisen itsetietoisuuden, jotta se voisi säilyttää olettamansa itsenäisyyden.¹²

Mutta toisen itsetietoisuuden kieltäminen ei onnistu, koska myös toinen itsetietoisuus haluaa säilyttää oman itsenäisyytensä. Tästä seuraa hengissä pysymisen kamppailu, jossa kumpikin yrittää kieltää toisen säilyttääkseen varmuuden omasta näennäisen itsenäisestä olemassaolostaan.¹³ Kamppailussa toista ei kuitenkaan tuhota täydellisesti, sillä se synnyttäisi tilanteen, jossa hengissä säilynyt itsetietoisuus ei voisikaan enää saada toiselta vahvistusta olemassaololleen. Tästä seuraa tilanne, jossa itsetietoisuus ei tuhoa toisen itsetietoisuutta vaan alistaa sen. Näin kahden itsetietoisuuden kamppailu olemassaolosta muuttuu tilanteeksi, jossa vain yksi tunnustaa ja toinen tunnustetaan: renki tunnustaa herran.¹⁴

Ihmisyttä säätelevät normit

Hegelin tunnustuksen käsite kuvaa sitä, miten jo ihmiseksi *tuleminen* on erottamattoman riippuvaista vastavuoroisesta tunnustamisesta. Tunnustus ei tarkoita niinkään ontologisen olemassaolon mahdollisuuden myöntämistä, vaan nimenomaan eettis-sosiaalisen subjektin syntymistä. Michael Inwood katsoo, että olennainen kysymys, johon Hegel pyrkii herran ja rengin dialektiikalla vastaamaan, käsittelee juuri sosiaalisten suhteiden alkuperää.¹⁵ Tunnustus ei siis ole vain älyllinen kyky, jolla toinen tietoisuus tunnustetaan tai identifioidaan erilliseksi tietoisuudeksi. Toisin sanoen tunnustus on eettis-ontologinen tapahtuma, joka synnyttää inhimillisen subjektin. Saksan sana *Anerkennung* kattaakin identifioinnin (tunnistaa jokin joksikin) lisäksi kaksi muuta olennaista merkitystä: tunnustaa jonkin tai jonkun arvo (kunnioittaa tai arvostaa) ja tunnustaa jokin joksikin, ”antaa tunnustus” (esimerkiksi tunnustaa jonkin valtion hallitus).¹⁶

Laura Werner huomauttaa, että Hegelin tunnus-

tuksen käsitteestä tehtyjä tulkintoja ohjaavat erilaiset sosiaalis-ontologiset sitoumukset. Hän katsoo, että esimerkiksi Williamsin¹⁷ tulkintaa tunnustuksesta värittää käsitys, jonka mukaan ihmiset ovat jo ennen tunnustamisen tapahtumaa toisistaan irrallisia ja erillisiä subjekteja. Tämän paljastaa hänen mukaansa se, että kuvatessaan vastavuoroista tunnustusta Williams käyttää sanaa ”intersubjektivisuus”. Vaikka subjektien tuleminen täysin autonomiseksi ihmisiksi edellyttääkin tunnustusta toisilta subjekteilta, pysyvät he tästä sosiaalisesta sidoksesta huolimatta toisistaan erillisinä ja irrallisina subjekteina¹⁸. Werner pitääkin Butlerin Hegel-tulkintaa pätevämpänä kuin liberalistista, yksilöiden transsendentaalista eli itsenäistä ja selvärajaista yksilösubjektia painottavaa tulkintaa. Butlerin lukutapa säilyttää hänen mukaansa paremmin ”hegeliläisen sosiaalisen ontologian”, jossa korostetaan yksilön sijasta yhteisöä. Yhteisö on Hegelillä *Geist*, joka tarkoittaa samaan aikaan historiallista, kulttuurista, sosiaalista ja poliittista subjektia.¹⁹

Vaikka Butler korostaa tunnustuksen yhteisöllistä ja sosiaalista luonnetta, hän ei kuitenkaan sokeudu sille, miten tunnustus tai tunnustamattomuus vaikuttaa yksilöön. Butlerin huomion kohteena on juuri se, miten sosiaaliset suhteet ja kulttuuriset normit ehdollistavat subjektiksi tulemistä. Kaikkia ei kyetä tunnustamaan inhimillisiksi subjekteiksi, koska tunnustuksen prosessia säätelevät jo etukäteen normit siitä, mitä on olla ihminen.²⁰ Butlerin tulkinta tunnustuksesta ei silti palaudu liberalistiseen, yksilön selvärajaisuutta, autonomisuutta ja transsendentaalisuutta painottavaan näkemykseen. Pikemminkin Butler katsoo, että subjektiksi tuleminen on nimenomaan riippuvaista niistä sosiaalisista normeista, jotka määrittävät sitä, kuka voidaan tunnustaa ihmisiksi.

Hegeliläinen tunnustuksen filosofia kytkee halun ja tunnustuksen yhteen, jolloin halu määritellään aina *haluna tunnustukseen*. Tunnustuksen kokemus on myös ainoa tapa tulla sosiaalisesti ymmärrettäväksi olennoiksi. Butler pitää hegeliläistä näkemystä osin paikkansapitävänä, mutta toisaalta hän huomauttaa, että siinä on myös muutama puute. Ensinnäkään konteksti, jossa tunnustaminen tapahtuu, ei ole mikään muuttumaton peruskallio vaan sosiaalisesti rakentunut ja siten mahdollisesti muutettavissa. Toiseksi tunnustamisen tapa, jolla jollekin myönnetään ”ihmisyys”, samaan aikaan kieltää joidenkin toisten ihmisyden. Tästä seuraa, että tunnustaminen piirtää rajan ihmisen ja ei-ihmisen välille.²¹ Näin tunnustuksen prosessi ei ole Butlerille kahden erillisen itsetietoisuuden välinen neutraali prosessi, koska sitä ohjaavat ja määrittävät aina etukäteen ihmisyttä määrittävät normit. Tunnustus ei tapahdu tyhjiössä vaan aina jossakin kulttuurisessa kontekstissa.

Itsetietoisuuden ja toisen tunnustuksen dialektiikka täytyy ymmärtää Butlerin ajattelussa normatiivisena suhteena subjektin ja sosiaalisen todellisuuden välillä, ei vain kahden itsetietoisuuden käymänä olemassaolon kamppailuna. Aluksi hegeliläinen toinen (*other*) näyttää olevan erillinen olento itsetietoisuuden ulkopuolella. Butler kuitenkin osoittaa, että myöhemmin itsetietoisuus ymmärtää

toisen itsetietoisuuden olevan *konstitutii-*
vinen omalle itselleen; itsetietoisuuden
oma oleminen on rakenteellisesti riippu-
vaista toisesta. Itsetietoisuus on siis kyt-
köksissä ulkopuolisuuteen, joka samalla
kuitenkin on osa sitä itseään. Tämä tar-
koittaa, että itsetietoisuus ei voi koskaan
palata ja sulkeutua ”itsensä sisään”, koska
kohtaaminen toisen kanssa muuttaa py-
syvästi sen käsitystä omasta itsestään.²²
Butler painottaa, että ”hegeliläiselle
tunnustuksen subjektille menetyksen ja
ekstaasin välillä häilyminen on väistämä-
töntä”²³. Sana ”ekstaasi” tarkoittaa kirjai-
mellisesti itsensä ulkopuolella olemista.

Werner asettaa butlerilaisen tul-
kinnan ekstaattisesta hegeliläisestä sub-
jektista vastakkain Williamsin edus-

taman individualistisen ja intersubjektivi-
sen näkemyksen kanssa. Wernerin mukaan
Butlerin tulkinnessa hegeliläinen subjekti
on itsensä ulkopuolella alusta alkaen, kun
taas individualistisessa tulkinnessa trans-
sendentaalinen itsetietoisuus astuu sosiaali-
seen maailmaan vasta kohdatessaan toisen
itsetietoisuuden.²⁴ Mielestäni Butlerin
käsitys subjektin ja sosiaalisen todellisuuden
välisestä radikaalista suhteesta on tärkein
ero hänen tulkintansa ja intersubjektivi-
suutta painottavan tulkinnan välillä.

Butlerilla ”ek-staasi” (*ek-stasis*) kuvaa
nimenomaan itseyden tai subjektisuuden ja
sosiaalisuuden välistä konstitutiivista
suhdetta. Sosiaalinen todellisuus edeltää
tunnustusta ja antaa sille muodon: tunnus-
tuksessa itsetietoisuus tai subjektius vasta
perustetaan.²⁵ Sosiaaliset normit ja kon-
ventiot ehdollistavat siis subjektiksi tule-
mista alusta saakka: ”kieli, tavat ja ker-
rostuneet sosiaaliset normit määrittävät
kohtaamistamme ja ylittävät siihen osalli-
stuvien näkökulman”²⁶. Butlerille inhi-
millisen subjektin syntyminen ei palaudu
pelkänsi transsendentaalis-ontologiseksi
dialektiikaksi, koska tunnustuksen näyt-
tämö on aina jo normatiivisesti rakentunut.
Butlerin tulkinnessa subjektin tuleminen
olemassa olevaksi on samaan aikaan sekä
ontologinen että sosiaalinen tapahtuma.

Tunnustusta käsitellessään Butler näyttää
hyppäävän melko nopeasti ontologiselta
tasolta normatiivis-eettiselle tasolle. Miele-
stäni siirtymä on kuitenkin perusteltu.
Butler nimittäin tuo esiin, että sellaisenaan
herran ja rengin kamppailu tunnustuksesta
ei ole Hegelillekään tarpeeksi vakuuttava
kuvaus sosiaalisesta elämästä. *Hengen*
fenomenologiassa Hegel siirtyy tunnustuksen
kamppailun jälkeen kuvaamaan nimenomaan
eettis-normatiivis-konventionaalista järjes-
telmää (*Sittlichkeit*). Butlerin mukaan
tällä ”tapojen järjestelmän” analyysillä Hegel
antaa sosiaalisen selityksen niille normeille,
jotka pystyvät pitämään vastavuoroista
tunnustusta vakaammin yllä kuin herran ja
rengin olemassaolon kamppailu.²⁷

Tämän pohjalta näyttää olevan perusteltua
sanoa, että tunnustus on ankkuroitunut
sosiaaliseen todellisuuteen. Subjektien
välinen eettis-sosiaalinen suhde ei varsinais-
esti synny tunnustuksessa, koska jo tunnus-
tus itsessään

sijoittuu johonkin sosiaaliseen kontekstiin.
Tunnustus ei sen vuoksi ole irrallinen kulttuuri-
sista normeista ja käytännöistä: ”Kieli
asettaa kehukset kohtaamiselle, ja se
sältää jo tiettyjä normeja siitä, mitä voidaan
pitää tunnustettavana ja mitä ei.”²⁸

Tätä sosiaalista kontekstia tai kielellistä
kehystä, joka ymmärrystä ja tunnustamista
rajaa, Butler vertaa inhimillisten kasvojen
tunnistamisen mahdollisuuteen. ”Jos kasvo-
ni ovat ollenkaan ymmärrettävät, niistä
tulee seläiset vain *visuaalisessa kehyksessä*,
joka ehdollistaa niiden ymmärrettävyyttä.”²⁹
Butler ei palauta tunnustettavuutta pelkkään
näköhavaintoon perustuvaan tunnustetta-
vuuteen³⁰ tai identifiointiin. Sen sijaan hän
osoittaa vertauskuvalla, että tunnustusta
määrittää etukäteen tietynlainen kulttuuri-
sen ymmärrettävyyden ”logiikka”. Tämä
normatiivinen logiikka säätelee sitä, kuka
voidaan ylipäätään tunnustaa inhimilliseksi
subjektiksi, *ihmiseksi*.

Ihmisyyden rakentuminen on riippuvaista
kulttuurisista normeista³¹, jotka koskevat
muun muassa sukupuolta, rotua, etnisyyttä
ja seksuaalisuutta. Ne ihmiset, jotka eivät
esimerkiksi sovi normatiivisiin oletuksiin
siitä, millainen miehen tai naisen ruumiin
tulisi olla, eivät näytä mahtuvan vallitsevan
normin mukaiseen ihmisen kategoriaan.
Butlerin mukaan väkivalta on äärimmäisin
muoto, jolla normatiiviset oletukset ihmisi-
yydestä toimivat. Esimerkiksi ei-heteroseksuaali-
sesti elävät ja kaksinapaiseen sukupuoli-
oletukseen lukeutumattomat kohtaavat
fyysistä väkivaltaa kirurgisista toimenpiteistä³²
aina vihan motivoimiin murhiin asti.³³

Butlerille tunnustamattomuus ei merkitse
ainoastaan arkipäiväistä elämää rajoittavaa
sosiaalista leimaa, vaan tosiaankin sitä,
keiden ruumiit ja elämät lasketaan *to-*
delliseksi. Ontologista ja normatiivista tun-
nustamista ei voikaan erottaa toisistaan.
Tunnustukseen liittyvillä normeilla on
kauaskantoisia seurauksia, koska ne mää-
rittävät ihmisen kategorian, jonka perusteella
vain tietyt yksilöt pääsevät mukaan ihmisoikeus-
ien ja poliittisen osallistumisen piiriin. Vain
tietynlaiset yksilöt tunnustetaan ihmisiksi,
ja siksi vain joidenkin ihmisten elämää
pidetään inhimillisenä elämänä, jota suo-
jellaan poliittisten oikeuksien avulla. Butler
pitää ”terrorismin vastaisen sodan” vuoksi
kiinniotettuja ja Guantánamoon sijoitettuja
vankeja esimerkkinä siitä, miten joidenkin
asema inhimillisinä subjekteina pyyhkiytyy
pois tietyn etnisyyteen perustuvan ihmisi-
yyden normin vuoksi.³⁴ Jotta ihminen voisi
ylipäätään tulla tunnustetuksi oikeus-
subjektina, on hänen ensin täytettävä inhi-
millisen subjektisuuden normatiiviset kriteerit.

Jos ihmisoikeuksien soveltaminen vaatii
jo tunnustusta ihmisenä, ei ihmisoikeuksista
puhuttaessa tarkoiteta vain myönteistä tai
neutraalia oikeuksien laajentamista. Kaikki
elämää ei mielletä poliittisten oikeuksien
arvoiseksi ihmisen elämäksi. Suomessa
kuvaava esimerkki tästä ovat laittomat tur-
vapaikanhakijat ja romanitautaiset kerjäläiset,
joiden elämää ei pidetä sellaisena, että
sitä haluttaisiin suojata ja ylläpitää poliittisilla
oikeuksilla. Toisaalta Suomessa elää myös
ihmisryhmiä, joilla on jonkinlainen poliittinen
asema, mutta joiden ei ajatella

täyttävän oikeanlaisen kansalaisuuden vaatimuksia: ei-heteroseksuaalisilta ryhmiltä puuttuu yhä täysi laillinen tunnustus³⁵. Homo- ja lesboparit eivät esimerkiksi saa adoptoida lasta.

Tunnustamisen ääri raja?

Tunnustuksen sosiaalisesta normatiivisuudesta seuraa, että ei ole olemassa mitään abstraktia ja yleistä ihmisyyttä, jolle voitaisiin suoraviivaisesti taata poliittiset oikeudet. Ihmisyyden kontekstisidonnainen kategoria, johon liitetään normatiivisia oletuksia ja ihanteita siitä, mitä ihmisenä oleminen on. Toisaalta ihmisyyden tunnustaminen määrittäytyy Butlerin analyysissä myös ulosluokituksen prosessina, joka säätelee sitä, mitä voidaan pitää ymmärrettävänä ihmisyytenä. Ihmisen kategoria on aina rajan vetämistä ihmisen ja ei-ihmisen välille.

Butlerin tunnustuksen käsite tulee ymmärtää nimenomaan niiden ihmisyyttä määrittävien normien valossa, jotka kehystävät ja ehdollistavat tunnustuksen prosessia. Nämä sosiaaliset normit liittyvät muun muassa rotuun, etnisyyteen, seksuaalisuuteen ja sukupuoleen.

Moya Lloyd katsoo, että Butlerin tuotannossa on tapahtunut merkittävä siirtymä sukupuolen ja seksuaalisuuden rakentumisen analyysistä kohti yleisempää ”ihmisyyden” kategorian tutkimista ja kysymystä inhimillisen ellettävyyden ehdoista.³⁶ Inhimilliseksi subjektiksi tunnustamista säätelevän kulttuurisen ymmärrettävyyden argumentti ei kuitenkaan ole Butlerilla mikään uusi oivallus. Pikemminkin Butler palaa yhä uudelleen ja uudelleen tunnustukseen liittyviin teemoihin, joita hän käsittelee jo väitöskirjassaan *Subjects of Desire – Hegelian Reflections in Twentieth-Century France* (1987). Juuri kysymys inhimillisen tunnustamisesta ja sen kulttuurisista ehdoista kulkee alusta lähtien punaisena lankana läpi koko Butlerin tuotannon.

Haluaisin silti kiinnittää lopuksi huomion erääseen ulottuvuuteen, joka Butlerin työstä todella vielä uupuu. Vaikka Butler tutkii vakuuttavasti ihmisyyden tunnustamista hierarkkisena prosessina, hän ei kuitenkaan liiemmin käsittele kysymystä ihmisyyden äärimmäisestä rajasta – eläimestä. Onko eläin Butlerin teoretisoinnin sokea piste tai jopa tiedostamaton, joka tunnustamattomana jää ihmisyyden filosofian ulkopuolelle?

Viitteet

- 1 Ks. esim. Butler 2004a.
- 2 Butler on kiinnostunut ’tunnustuksen’ lisäksi Hegelin ’halun’ käsitteestä ja niiden välisestä suhteesta. Tässä rajaan tarkasteluni tunnustukseen. Ks. halusta esim. Butler 1999, 24–42.
- 3 Williams 1997, 47.
- 4 ”Es is ein *Selbstbewußtsein für ein Selbstbewußtsein*”. Hegel 1977, 110.
- 5 ”The natural ’solipsism’ of desire”; 50.
- 6 Ks. Hegel 1977, 105.
- 7 Williams 1997, 49–50.
- 8 Hegel 1977, 108–109.
- 9 Sama, 109–110.
- 10 Butler 1999, 38.
- 11 Sama, 38.
- 12 Hegel 1977, 111.
- 13 Sama, 114
- 14 Sama, 112–113, 115.
- 15 Inwood 1992, 245–246.
- 16 Ks. esim. Werner 2007, 99, alaviite 343.
- 17 Intersubjektiiivisesta tunnustuksesta Williamsilla ks. esim. Williams 1997, 47–52.
- 18 Intersubjektiiivisuus tarkoittaa ”subjektien välistä”. Käsitteessä painottuu subjektien olemassaolo erillisinä niistä suhteista, joita subjekteilla on toisiinsa.
- 19 Werner 2007, 96–98.
- 20 Butler 2004b, 2.
- 21 Sama.
- 22 Butler 2005, 28.
- 23 ”[...] the Hegelian subject of recognition is one for whom a vacillation between loss and ecstasy is inevitable.” Butler 2005, 28, kursivi S.K.
- 24 Werner, 2007, 97–98.
- 25 Butler 2005, 28.
- 26 ”[...] our exchange is conditioned and mediated by language, by conventions, by a sedimentation of norms that are

- social in character and that exceed the perspective of those involved in the exchange.” Butler 2005, 28, Suom. S.K. Sama, 28–29.
- 27
- 28 ”There is a language that frames the encounter, and embedded in that language is a set of norms concerning what will and will not constitute recognizability.” Sama, 30.
- 29 ”If my face is readable at all, it becomes so only by entering into a *visual frame* that conditions its readability.” Sama, 29.
- 30 Tällaiseen tulkintaan viittaa Tuhkasen (2004, 305; 2005, 12) Butler-kritiikki.
- 31 ”Kulttuurisilla normeilla” Butler viittaa ennen kaikkea foucault’laisesti ymmärrettyyn diskursiiviseen, esimerkiksi tietynlaista seksuaalisuutta järjestävään ja tuottavaan valtaan (ks. Butler 2004b, 27,48–50, 57–58).
- 32 Esimerkiksi intersukupuolisille lapsille on tehty leikkausoperaatioita, joilla ”normaali” kaksinaiseen sukupuolijakoon asettuva ruumis tuotetaan kirurgisin menetelmin.
- 33 Butler 2004a, 33–34; 2004b, 6.
- 34 Butler 2004b, 2; 2004a, xv, 50–51, 56–57.
- 35 Valtiollisen poliittisen tunnustuksen tavoitteluun liittyy kuitenkin huomattavia ongelmia, joita Butler hanakasti nostaa esiin (ks. esim. Butler 2004, 105–112).
- 36 Lloyd 2007, 134, 137.

Kirjallisuus

Butler, Judith, *Subjects of Desire. Hegelian Reflections in Twentieth-Century France*. Columbia University Press, New York [1987] 1999.

- Butler, Judith, *Precarious Life. The Powers of Mourning and Violence*. Verso, London/ New York 2004(a).
- Butler, Judith, *Undoing Gender*. Routledge, London/New York 2004(b).
- Butler, Judith, *Giving an Account of Oneself*. Fordham University Press, New York 2005.
- Butler, Judith, *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. (Gender Trouble, 1990) Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Gaudeamus, Helsinki 2006.
- Hegel, G. W. F., *The Phenomenology of Spirit*. (Phänomenologie des Geistes, 1807). Engl. A. V. Miller. Oxford University Press, Oxford 1977.
- Hegel, G. W. F., *Phänomenologie des Geistes* (1807) Reclam, Stuttgart 1999.
- Inwood, Michael James, *A Hegel Dictionary*. Blackwell, Oxford 1992.
- Lloyd, Moya, *What Makes for a Liveable Life?* Teoksessa *Judith Butler*. Polity Press, Cambridge 2007, 134–156.
- Tuhkanen, Mikko, *Mustista venuksista pervoihin sekasikiöihin*. Rodun ja seksuaalisuuden hybridisistä tieteistä. Teoksessa Ilmonen, Kaisa ja Kekki, Lasse (toim.). *Pervot pidot. Homo-, lesbo- ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*. Like, Helsinki 2004, 289–311.
- Tuhkanen, Mikko, Judith Butler, Gilles Deleuze ja tuleminen kysymys, *Naistutkimus–Kvinnoforskning*. 2/05, 4–14.
- Werner, Laura, *The Restless Love of Thinking. The Concept Liebe in G. W. F. Hegel’s Philosophy*. Helsinki University Press, Helsinki 2007.
- Williams, Robert R., *Hegel’s Ethic of Recognition*. University of California Press, Berkeley 1997.